

یک پرسش حقوقی: آیا مجلس می‌تواند اینستاگرام را فیلتر کند؟ - دیجیاتو

آرش پارساپور | سه شنبه، ۰۳ تیر ۱۳۹۹

فریادهای اخیر نمایندگان مجلس و برخی از مصاحبه‌های مطبوعاتی آنها [در حاشیه حضور وزیر ارتباطات در مجلس](#)، نشان داد که برخی از نمایندگان جدید خانه ملت به شدت موافق فیلترینگ اینستاگرام هستند. شنیدن جملاتی نظیر «نیمی از ترافیک کشور را به اینستاگرام داده‌اید» و «اینستاگرام قتلگاه اعتقادات جوانان ما شده است» گواه همین گمانه‌زنی است. اما آیا مجلس شورای اسلامی از لحاظ قانونی و حقوقی می‌تواند باعث فیلتر شدن اینستاگرام یا هر شبکه اجتماعی دیگری بشود؟

زمانی که «جواد جاویدنیا» [نامه خداحافظی خود با سرپرستی معاونت فضای مجازی در دادستانی کل کشور را نوشت](#)، به «لایوهای متعفن» و «ترویج بی‌ارزشی‌ها» اشاره کرد که مشخصاً نوک پیکان این صحبت‌ها به [شبکه اینستاگرام](#) برمی‌گشت. لایوهای متعفنی که جاویدنیا و دیگران از آن صحبت می‌کنند احتمالاً مربوط به بسیاری از ایرانیان خارج کشور می‌شود که در خلال [صحبت‌های دیروز نمایندگان مجلس](#) نیز به آن اشاره شد. «موسی غضنفرآبادی» درباره خواننده‌های ایرانی صحبت کرد که با چند میلیون فالوور اقدامات خلاف عرف انجام می‌دهد و تاکید کرد «فضای خانمان سوز، بی دینی، بی غیرتی، غرب گرایی و بی اخلاقی در پیام رسان های خارجی وجود دارد».

تصور اینکه اینستاگرام حدود ۵۰ میلیون کاربر ایرانی داشته باشد دور از دسترس نیست

صحبت‌های نمایندگان مجلس باعث شده تا [شایعه فیلتر شدن اینستاگرام در آینده‌ای نزدیک دوباره تبدیل به یک موضوع رسانه‌ای داغ شود](#)؛ موضوعی که پس از فیلترینگ تلگرام در اردیبهشت ماه سال ۱۳۹۷، بارها و بارها توسط مقامات قضایی و دیگر مسئولان سیاسی مطرح شده و تا امروز به مرحله عملیاتی نرسیده است. زمانی که تلگرام فیلتر شد، گفته می‌شد که اینستاگرام بالاتر از ۲۰ میلیون کاربر در ایران دارد اما امروز تصور اینکه کاربران این شبکه اجتماعی فراتر از ۵۰ میلیون رفته باشد، دور از دسترس نیست. اینستاگرام حالا تنها پلتفرم بین‌المللی فیلتر نشده‌ای است که به شکل فراگیر مورد استفاده مردم ایران است و از سوی مقابل کسب‌وکارهای خرد و برندها نیز از آن بهره زیادی می‌برند. از همین بابت است که فیلتر شدن آن می‌تواند حواشی زیادی به همراه داشته باشد. اما بیایید به سوال اصلی برگردیم؛ آیا مجلس می‌تواند اینستاگرام را فیلتر کند؟

در شأن مجلس نیست که وارد موضوع فیلترینگ اینستاگرام بشود

«حسین رضازاده» که در دوره قبلی مجلس شورای اسلامی دبیر کمیسیون حقوقی بود، در گفتگو با دیجیاتو تاکید می‌کند که مجلس می‌تواند وارد موضوعی چون فیلترینگ اینستاگرام شود اما این کار را دور از شأن خانه ملت می‌داند. او در همین رابطه می‌گوید: «مجلس در تمام امور می‌تواند قانون‌گذاری کند و محدودیتی در این زمینه ندارد اما این در شأن مجلس نیست که به مسائلی ورود کند که خودش متولی دارد. درباره فیلترینگ اینستاگرام نیز ما مراجع قانونی مرتبط به این زمینه را داریم و مجلس باید بگذارد که این نهادها خودشان درباره این امور تصمیم‌گیری کنند.»

رضازاده: مجلس باید به مشکلات بزرگتر مردم بپردازد

رضازاده با تاکید بر این مساله که ورود مجلس به موضوعی چون فیلترینگ اینستاگرام به هیچ وجه غیرقانونی نیست، آن را موضوعی جزئی می‌داند و باور دارد مجلس باید به مشکلات بزرگتر مردم بپردازد. او می‌گوید که ضرورتی برای ورود مجلس به این امر نمی‌بیند و این مساله را به پیمایش یک مسیر اشتباه تشبیه می‌کند: «نمی‌توان در برابر فناوری با محدودیت ایستاد و اگر مساله فرهنگی است نیز با سانسور نمی‌توان آن را درست کرد. این محدودیت‌ها ثابت شده که کار را به جایی نمی‌برد و همه ما می‌دانیم که دنیای امروزی دنیای الکترونیکی است و نمی‌توان در برابر آن مقاومت کرد.»

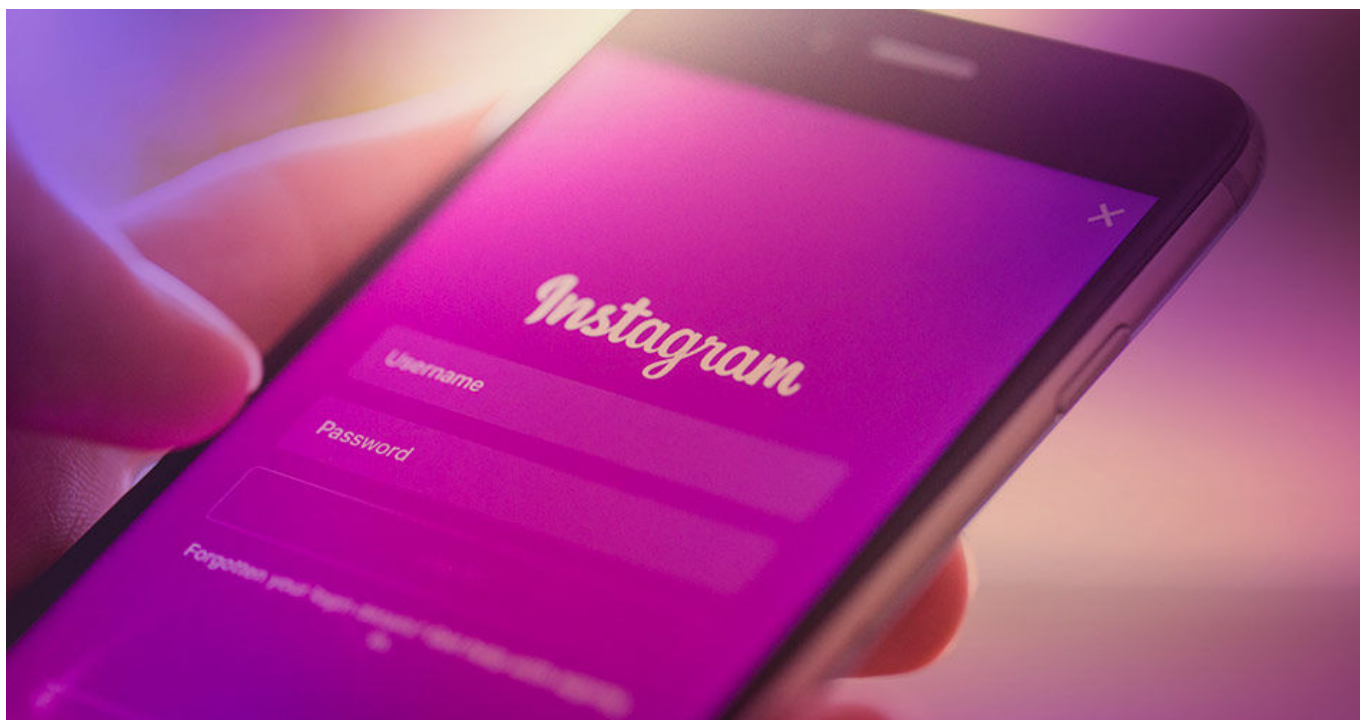
رضازاده تاکید دارد که تبعات اجتماعی فیلتر شدن اینستاگرام بسیار زیاد خواهد بود و مردم و جامعه آمادگی این موضوع را ندارند. او می‌گوید این حرکت باعث صدمات اجتماعی خواهد شد و فرهنگ استفاده از این فناوری را باید شکل داد نه اینکه با آن مبارزه کرد. به باور دبیر کمیسیون حقوقی مجلس پیشین، آرزوی فیلترینگ اینستاگرام را داشتن با عملیاتی کردن آن زمین تا آسمان تفاوت دارد و نباید چنین آرزویی رنگ تحقق به خود بگیرد:

«زمانی گوشه‌های دوربین‌دار نیز در عربستان ممنوع بود اما این مساله امروزه دیگر رفع شده، ما

نیز نمی‌توانیم جلوی فناوری بایستیم. با تکنولوژی باید با تکنولوژی برخورد کرد.»

او باور دارد که این تصمیم اگر در مجلس مطرح شود در واقع یک نقض حقوق شهروندی است و مردم را از فعالیت در این بستر فناورانه محروم می‌کند: «نمی‌شود تلفن را قطع کرد و گفت که تروریست‌ها با تلفن با یکدیگر حرف می‌زنند.»

فیلترینگ؛ از تلگرام تا اینستاگرام

«رضا ایازی» مشاور حقوقی در زمینه حقوق ارتباطات و فناوری نیز در گفتگو با دیجیاتو با تاکید بر اینکه وظیفه فیلترینگ به کارگروه تعیین مصادیق مجرمانه محول شده، می‌گوید که در هیچ جای دنیا هیچ نهاد قانون‌گذاری در مورد فیلترینگ پلتفرم‌ها تصمیم‌گیری نمی‌کند و این مساله به کارگروه‌ها و نهادهای دیگر محول شده است: «کارگروه تعیین مصادیق مجرمانه نیز در ایران در خصوص اینستاگرام صحبت‌های زیادی کرده ولی هنوز هیچ تصمیمی مبنی بر فیلتر شدن آن صورت نگرفته است.»

ایازی می‌گوید مجلس با ورود به مبحث فیلترینگ پیام‌رسان یا پلتفرم‌های خارجی خودش را وارد پرسش‌های حقوقی زیادی می‌کند که باید در برابر آن پاسخ دهد چرا که مجلس نقش قانون‌گذار را دارد و این مقام باید حکیمانه و عادلانه رفتار کند: «مساله اول اینست که حقوق مکتسبه افرادی که در این پلتفرم حضور دارند و در حال کسب درآمد هستند چه می‌شود؟»

با فیلترینگ اینستاگرام حقوق مکتسبه افرادی که در این پلتفرم حضور دارند و در حال کسب درآمد هستند چه می‌شود؟

ایازی در پاسخ به این پرسش که حقوق مکتسبه این نوع افراد پس از فیلترینگ تلگرام چه شد به دیجیاتو می‌گوید: «مساله فیلترینگ تلگرام تفاوت دارد، اول باید گفت که دولت و حاکمیت اعلام کردند جایگزینی برای تلگرام دارند و پیام‌رسان‌های بومی را مطرح کردند، آنها در واقع گفتند که کسب‌وکارها روی این پلتفرم‌ها کار خود را انجام دهند اما برای اینستاگرام تا این لحظه هنوز جایگزین مناسب و دقیقی وجود ندارد که قانون‌گذار آن را به فعالان تجاری اینستاگرامی معرفی نماید و راه جبرانی پیش‌بینی نشده است.»

او همچنین تاکید دارد که تلگرام توسط مقام قضایی فیلتر شد و اساسا قانونی بودن آن در تمام کشور و تا امروز محل پرسش است: «تلگرام با تصمیم نهاد قانون‌گذاری فیلتر نشد و با تصمیم یک بازپرس صورت گرفت که برای مدتی محدود صورت بگیرد و تا امروز این محدودیت برنداشته شده است. در زمینه فیلترینگ متولی امر باید سیاست‌گذاری کند که در ایران شورای عالی فضای مجازی را داریم و مجلس نمی‌تواند بدون تصمیم این شورا برای فیلترینگ اینستاگرام تصمیم بگیرد.»

ایازی می‌گوید قانون‌گذار در واقع نماینده مردم است و با اشاره به فعالیت بسیاری از نمایندگان مجلس و تیم‌هایی که با نظارت و هدایت آنها در اینستاگرام فعالیت می‌کنند به دیجیاتو می‌گوید: «اکثر خود نمایندگان در این شبکه و سایر شبکه‌های فیلتر نشده و شده فعالیت دارند و از این نکته بارز نمی‌توان چشم‌پوشی کرد.»

این مشاور حقوقی تاکید دارد که مجلس پیش از مطرح کردن چنین طرحی باید تحقیق‌های اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی کافی و لازم را در این مورد انجام داده باشد: «باید به اقناع سازی برسد و جامعه را قانع کند که این شبکه، مضرات خاصی دارد و باید آن را بست، مانند تلگرام که گفته شد در آن آموزش آشوب می‌شود و تهدید امنیت ملی است.» ایازی تاکید دارد که فیلترینگ تلگرام یک خطا بود و نشان داد که کاربران این پلتفرم بعد از فیلترینگ نه کمتر بلکه بیشتر شدند و وی‌پی‌ان‌ها نیز در بازار رشد کردند که از منظر حقوقی خرید و فروش آنها مشکل دارد.

فیلترینگ اینستاگرام باید از زوایای مختلفی ارزیابی شود

ایازی باور دارد که حتی اگر بحث فیلترینگ مطرح است، در کنار مجلس، باید ارزیابی‌هایی از سوی شورای عالی فضای مجازی و وزارت ارتباطات و وزارت فرهنگ و ارشاد و حتی شورای عالی انقلاب فرهنگی انجام شود و با دانستن نظرات و گزارش‌های این نهادها به مساله فیلترینگ اینستاگرام ورود شود: «هرچند همانطور که هر کارشناس حقوقی می‌داند، این شأن مجلس نیست که وارد این موضوع شود.»

قانون‌گذار نمی‌تواند در مورد موضوع فناوری ورود پیدا کند اما درباره شرایط و مختصات فناوری می‌تواند دخالت کند

ایازی با اشاره به فیلتر و نظارت اینستاگرام روی محتوای این پلتفرم تاکید دارد انتقادات مجلس و رئیس شورای تبلیغات اسلامی درباره فعالیت یک خواننده ایرانی به جا است اما از آن سو اذعان دارد که خود اینستاگرام از فعالیت این شخص جلوگیری کرده است.

این کارشناس در پاسخ به این سوال که پیش‌بینی می‌کند نهایتاً مجلس به سمت فیلترینگ اینستاگرام پیش رود یا خیر، به دیجیاتو می‌گوید: «مجلس نمی‌تواند به یک پلتفرم خاص اشاره کند. قانون‌گذار نمی‌تواند در مورد موضوع فناوری ورود پیدا کند اما درباره شرایط و مختصات فناوری می‌تواند دخالت کند. در واقع مجلس می‌تواند طرحی بیاورد و بگوید استفاده از شبکه‌های مجازی که سرور آنها داخل ایران نیست و مالکانشان ایرانی نیستند شرایط خاصی دارد و در اینجا وزارت ارتباطات می‌تواند وارد موضوع بشود و با مجلس صحبت کند و شرایط و ساز و کار را توضیح دهد و به اصطلاح چانه زنی کند.»

مجلس باید پاسخگوی مشکلات ناشی از فیلترینگ اینستاگرام باشد

«پوریا قهرمانی» وکیل دادگستری و کارشناس حقوقی در حوزه فضای مجازی نیز با اشاره به زمانی که پیام‌رسان «ویچت» در ایران محبوب شده بود به دیجیاتو می‌گوید در آن زمان نیز نمایندگان مجلس به طرق مختلف به این پیام‌رسان حمله می‌کردند: «در آن زمان گفته می‌شد قابلیت People Nearby وی‌چت ورود به حریم خصوصی کاربران است، نمایندگان مجلس آن را مخرب می‌دانستند. سوق دادن افکار جامعه به این موضوع بود که در نهایت باعث فیلتر شدن وی‌چت در آن زمان شد، فیلترینگی که بعد از ۱۸۴۲ روز برداشته شد و نشان داد که نمی‌توان در برابر تکنولوژی ساز مخالفت زد.»

جرم اینستاگرام هنوز از نظر مجلس دقیقاً مشخص نیست

به گفته قهرمانی خانه ملت می‌تواند به مساله فیلترینگ اینستاگرام ورود پیدا کند اما از آنجایی که بیشترین هجمه‌ها به سمت این شبکه اجتماعی حول مسائل فرهنگی می‌چرخد، به نظر می‌رسد که نتوان عنوان کرد که این پلتفرم مانند تلگرام می‌تواند باعث تهدید امنیت ملی شود. او معتقد است که جرم اینستاگرام هنوز از نظر مجلس دقیقاً مشخص نیست: «اگر باور داریم اینستاگرام هم مانند ماهواره تهاجم فرهنگی می‌کند، باید در برابر آن جور دیگری ایستاد و نه اینکه از اهرم قانونی فشار استفاده کرد. مجلس از لحاظ قانونی می‌تواند وارد این موضوع شود اما اینکه راهی پیش ببرد یا خیر منوط به خانه ملت نیست و نمایندگان مردم ایران نهایتاً می‌توانند طی نامه‌ای خواسته خود را به مراجع مرتبط اعلام کنند؛ نامه‌هایی که مانند آن بارها و بارها نوشته شده.»

قهرمانی با اشاره به رفع فیلتر [تلگرام در روسیه](#) می‌گوید که این موارد در دنیا و ایران بارها رخ داده و همه این تجربیات جهانی نشان داده این نوع قانون‌گذاری‌ها تاثیری ندارند و شان قانون و قانون‌گذار پایین می‌آید. او تاکید دارد که اینستاگرام امروزه محل درآمد بسیاری از مردم است شرایط اقتصادی جامعه بر نمی‌تابد که چنین پلتفرمی که در این حد با اشتغال مردم گره خورده به مسدودسازی برسد: «فشار مضاعفی که روی مردم وارد می‌شود را باید مجلس پاسخگویی کند و به خاطر نبود برنامه‌های مشابه و نابودی این همه شغل، مجلس نمی‌تواند این پاسخگویی را انجام دهد.»

به نظر می‌رسد مجلس به فیلتر کردن اینستاگرام مصر است، هرچند نظر کارشناسان امر بر اینست که این موضوع در شان خانه ملت نیست چرا که متولیان خودش را دارد. تحقیقات جهانی نشان می‌دهد اینستاگرام به عنوان یک شبکه مارکتینگ و تجاری و حتی به عنوان یک مرجع خبری برای کاربرانش تبدیل شده و رشد آن در جهان و ایران نشان از محبوبیت این برنامه و کاربردی بودن آن دارد.

شاید بد نباشد مجلس جدید و نمایندگان تازه‌ی مردم به همان پرسش قدیمی وزیر ارتباطات در زمانی که شایعه فیلتر شدن اینستاگرام مطرح شده بود پاسخ دهد؛ پرسشی که جهرمی مطرح کرده بود این بود: «باید به این فکر کرد که برای مردم توضیح داده شود **فردای فیلترینگ اینستاگرام چه اتفاقی رخ می‌دهد؟**»